

FENOMENUL TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Gheorghe AVORNIC, Aliona CARA*

Catedra Teoria și Istoria Dreptului

* *Catedra Drept Civil*

This article describes a problem that persists in the present in different countries: Traffic of human beings. It describes the factors of the traffic of human beings, gives a lot of examples of statistics of traffic of human beings. At the end it gives the resolution: what kind of measures have to be taken in order to exclude traffic of human beings.

Pentru Republica Moldova, traficul de ființe umane demult nu mai este un fenomen inedit, constituind cea mai vulgară formă de discriminare și violență împotriva persoanelor, precum și o formă modernă de sclavie a ființelor umane, în general. Fenomenul traficului de ființe umane apare pentru prima dată încă în antichitate și cunoaște apogeul manifestării sale în epoca sclavagistă, în care era prezent sub forma unei relații economice dominante.

Traficul de ființe umane a căpătat amploare în Moldova începând cu anii 1994-1995, atunci când migrația ilegală provocată de criza economică și recensiunea în producție, inflația, creșterea numărului de șomeri, reducerea cheltuielilor în sfera socială au avut un impact dezastruos asupra dezvoltării situației de migrație în Moldova, iar migrația ilegală a devenit un fenomen obișnuit și tolerat, interpretat uneori drept unica soluție de contracarare a sărăciei.

Odată cu apariția problemei traficului de ființe umane s-a impus ca necesară adoptarea unei noi legislații atât la nivel național, cât și la nivel internațional. Vorbind despre aspectul internațional al traficului de ființe umane, trebuie de menționat că pentru prima dată definiția internațională a „**traficului de ființe umane**” a fost elaborată în cadrul Convenției ONU împotriva crimei transnaționale organizate, în Protocolul de prevenire, suprimare, sancționare a traficului de persoane, în special de copii și femei, adoptat de Adunarea Generală la 20.11.2000. Acest document oferă o descriere a traficului de ființe umane și conține concluzii generale pentru prevenirea flagelului respectiv. De asemenea, la nivel internațional pot fi menționate: Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (1979); Protocolul facultativ la Convenția privind drepturile copilului (1989) referitor la vânzarea de copii, prostituție și pornografia infantilă (2000); Convenția ONU împotriva crimei organizate și transnaționale (Convenția Palermo din 2000); Anexa II – la Protocolul asupra prevenirii reprimării și pedepsirii traficului de persoane, în special de femei și copii, suplimentar la Convenția ONU împotriva crimei organizate transnaționale ș.a.

Republica Moldova este un stat situat în Estul Europei, cu o suprafață totală de 33.800 km². Situația economică și politică a statului este considerată în curs de dezvoltare, fapt care influențează evoluția socială a comunității și perpetuarea problemelor sociale. Deși atât Constituția Republicii Moldova, cât și actele legislative, în general, au fost racordate la principiile internaționale de nediscriminare, drepturile fundamentale ale oamenilor, în special ale copiilor, sunt în mod continuu violate – prin veniturile extrem de mici, prin lipsa de oportunități și nivelul scăzut de promovare și realizare a reformelor sociale. Republica Moldova, ca stat suveran și independent, a apărut pe arena internațională în urma destrămării Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, fiind adoptate la 23 iunie 1990 Declarația de Suveranitate și la 27 august 1991 Declarația de Independență. Procesul de consolidare a statalității moldovenești a fost grav afectat însă de acțiunile separatiste ale unor forțe din regiunea de est a țării (Transnistria), unde până în prezent sunt încălcate principiile democratice, creându-se premisele încălcării drepturilor fundamentale ale omului. Legislația Republicii Moldova nu este recunoscută și respectată pe acest teritoriu.

Cauzele traficului de ființe umane în Republica Moldova

Migrația de femei în țările străine unde acestea urmau să se prostitueze a luat proporții încă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Între anii 1889-1901, 75% din prostituatele din Argentina proveneau din Europa și Rusia; în timpul celui de-al doilea război mondial, majoritatea prostituatelor din Hawaii o constituau cele aduse din alte părți; în anii '80 ai secolului XX, între 30-60% din prostituatele din Olanda erau din America Latină și Asia; azi lor li s-au alăturat femei din Europa de Est și din Africa de Vest; multe rusoaice lucrează în Egipt, iar mexicanele ocupă o mare parte a pieței japoneze [1].

Cauzele traficului sunt clasificate în mod diferit. Evoluția politică și socială a determinat o creștere a sărăciei și a șomajului și o distribuție inegală de putere pe piața muncii între bărbați și femei [2]. Conceptul de feminizare a sărăciei și a migrației pe piața forței de muncă a căpătat amploare, discriminarea pe piața muncii fiind relevată prin ratele ridicate ale șomajului. În acest fel, sărăcia apare ca o consecință a salarizării proaste, iar migrația femeilor este motivată de câștigurile din țările mai dezvoltate. Înainte de a specifica în detalii cauzele care determină apariția și evoluția traficului în Moldova, vom accentua factorii de bază care generează acest fenomen:

factorii economici – sărăcia, șomajul, lipsa de oportunități pentru generațiile tinere; lipsa unui salariu sau a unui venit ce ar asigura un trai decent;

factorii sociali – nivelul scăzut de educație, lipsa unei susțineri din partea societății pentru tânăra generație; pierderea influenței familiei în societate; pierderea valorilor spirituale în societate; lipsa unei culturi juridice la tânăra generație; lipsa unei rețele de servicii sociale;

factorii politici – instabilitatea politică, lipsa unei strategii de stat privind migrația; lipsa unor mecanisme naționale de identificare și abordare a faptelor de încălcare a drepturilor omului; imposibilitatea de a crea un business profitabil din cauza politicii fiscale instabile și a legislației ce ar asigura dezvoltarea antreprenoriatului, în special a micului business; neasigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, mai ales în localitățile din stânga Nistrului.

Un raport al Comisiei Parlamentare pentru drepturile omului privind realizarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008 conține date referitoare la situația socială și economică actuală din Moldova. Astfel, peste o treime din numărul copiilor din Republica Moldova (34,5%) se află sub pragul sărăciei.

Rapoarte internaționale accentuează faptul că mai mult de jumătate din populația Republicii Moldova trăiește sub pragul sărăciei. În mare parte, sărăcia afectează gospodăriile mari, familiile cu mulți copii, familiile vulnerabile – monoparentale, muncitorii, în special din mediul rural. Totuși, Raportul privind dezvoltarea globală realizat de UNDP relevă că în anii 1998 și 2002 Republica Moldova a reușit să reducă dimensiunile sărăciei extreme cu o treime – până la 26,2%, aceeași tendință pozitivă păstrându-se și în anul 2003. În același timp, conform Raportului național de dezvoltare umană, în 2002 unul din patru moldoveni trăiau în sărăcie extremă. Populația Republicii Moldova este cea mai tânără și cu densitatea cea mai ridicată în Europa. Aproape 30% din populația totală de 3.383.332 sunt copii și adolescenți de până la 18 ani. Se estimează că circa 580.000 locuiesc în Transnistria – regiune controlată de separatiști. În prezent, unul din cinci locuitori are vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani (638.585). Populația rurală a Moldovei continuă să fie mult mai ridicată decât cea urbană; astfel, conform Recensământului din octombrie 2004 [3], 2.077.677 oameni locuiau în regiuni rurale și 1.305.655 în mediul urban. Comparativ cu 1989, s-a constatat menținerea preponderenței populației rurale a țării – 61,4% față de 57,9%. Distribuția populației în profil teritorial relevă că 21% din locuitorii țării (fiecare al cincilea) trăiesc în municipiul Chișinău. Conform datelor furnizate de ultimele două recensăminte, perioada 1989-2004 s-a caracterizat prin reducerea numărului populației, înregistrând o scădere de 274 mii persoane. Acest fapt a generat un declin demografic, produs într-un ritm mediu anual de 0,5%. Descreșterea populației în această perioadă a fost influențată de reducerea natalității și de soldul negativ al migrației externe.

Rezultatele unui studiu realizat de UNICEF Moldova în perioada septembrie 2005 – aprilie 2006 [4] relevă că 27,6% din copiii anchetati au afirmat că au unul dintre părinți plecați peste hotare. În cazul a 9,3% din copii au migrat ambii părinți. În două dintre localitățile incluse în cercetare, numărul taților care au plecat peste hotare este semnificativ mai mare decât cel al mamelor migrate.

Estimările Guvernului din 2005 referitoare la copiii instituționalizați relevă că 20.000 de copii rămași fără grija părinților se află fie în instituții de plasament, fie în grija rudelor. Situația copiilor din orfelinate este destul de dificilă. Condiții de alimentație inadecvate, lipsa încălzirii pe timp de iarnă și sănătatea precară a copiilor instituționalizați ridică semne de întrebare referitoare la vulnerabilitatea acestor copii. Conform datelor oferite de Ministerului Educației și Tineretului, aproximativ 11.500 de copii au fost raportați ca fiind instituționalizați. În creștere este numărul copiilor lăsați în grija statului de către părinții nevoiași sau de către părinții care pleacă peste hotare în căutarea unui loc de muncă.

Factorii sus-menționați conduc spre vulnerabilitatea copiilor și tinerilor, aceștia devenind pradă ușoară ofertelor false de muncă în străinătate și, ulterior, traficului de persoane. De asemenea, copiii rămași fără grija

părinților manifestă devieri de comportament, ponderea delicvenței în rândul lor fiind mai ridicată. Adesea ei sunt implicați în comiterea unor infracțiuni destul de grave [5].

Raportul Comisiei Parlamentare pentru drepturile omului privind realizarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008 menționează scăderea gradului de cuprindere în învățământului primar de la 94% în 2000 la 88% în 2005. În scădere este și ponderea copiilor săraci care beneficiază de servicii de sănătate – de 3 ori mai puțin decât ceilalți: 4% față de 11%. Același Raport accentuează gradul crescut de violență împotriva copiilor din Moldova, care atinge cote alarmante. Din numărul total de cazuri de abuz față de copii, 22% sunt cazuri de abuz fizic sever și 8% – cazuri de abuz sexual. Totodată, 31% din femei cu vârsta între 30 și 39 de ani sunt victime ale violenței fizice.

Conform Studiului demografic de sănătate (SDS) realizat în 2005, care include femeile de vârstă reproductivă (15-49 ani), aproximativ 14% din femeile tinere (15-19 ani) au fost bătute sau maltratate fizic. Cel mai mare procent al femeilor victime ale violenței fizice au vârsta cuprinsă între 30-39 ani (peste 31%). Procentul femeilor victime ale violenței este mai mare în zonele rurale și în familiile sărace. În Raportul Ambasadei Statelor Unite ale Americii în Moldova privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în 2005 se accentuează că violența domestică este o problemă frecventă în Moldova [6]. Legislația nu sancționează în mod special abuzurile domestice. Femeile abuzate de soții lor pot depune plângeri conform procedurii generale cu privire la vătămarea integrității corporale, însă cazurile în care guvernul a urmărit în justiție infracțiunile de abuz domestic au fost rare. Pe parcursul anului Ministerul Afacerilor Interne a primit 3.083 de plângeri de abuz domestic, inclusiv 39 cazuri de abuz grav manifestat față de soție, dintre care 25 s-au soldat cu traume corporale grave, iar 14 – cu moartea [7]. Legislația incriminează violul, însă nu abordează în mod special violul soției. Pe parcursul anului, au fost raportate 247 cazuri de viol, însă majoritatea cazurilor au rămas neraportate. În Moldova, practicarea prostituției este o încălcare a legislației civile, pentru care se aplică amenda sau detenția administrativă. Același Raport accentuează dezvoltarea alarmantă a industriei sexului, mai ales în hotelurile de elită din Chișinău. Abuzul față de copil este considerat una dintre cauzele cele mai grave care generează condiții pentru proliferarea traficului de persoane. De regulă, sunt abuzați copiii ce fac parte din familiile vulnerabile și disfuncționale din punct de vedere social, dar și în scopul traficului. Date statistice concrete referitoare la amploarea acestui fenomen pe întreg teritoriul țării nu există. Doar pe parcursul a șase luni ale anului 2005 Centrul Național pentru Prevenirea Abuzului față de Copii a înregistrat 93 cazuri de abuz. Au existat cazuri când femeile își obligau copiii să cerșească ore în șir pe străzile Chișinăului.

Printre cauzele care favorizează traficul de persoane este și corupția. Moldova a fost clasată pe locul 95 în lume după indicele percepției coruperii. Gradul ridicat de coruptibilitate facilitează activitatea rețelilor de traficanti, care de cele mai multe ori este caracterizată de nivelul transfrontalier de întindere. De multe ori, etapele traficului se realizează prin coruperea autorităților; astfel, toate eforturile îndreptate spre combaterea acestui fenomen sunt reduse la zero. Raportul privind practica drepturilor omului în Republica Moldova, emis de Ambasada Statelor Unite ale Americii, menționează fenomenul corupției ca fiind unul important și de o gravitate sporită în stat. Studii realizate de ONG-ul Transparency International relevă că fenomenul corupției ia amploare atât în autoritățile publice, cât și în societate. Sondajele de opinie în rândurile oamenilor de afaceri efectuate în anul 2002 de către aceeași Transparency International Moldova, intitulate *Corupția și accesul la justiție*, au identificat că cei mai corupți sunt prestatorii de servicii medicale (68,3%), urmași de vameși (64%), autoritățile fiscale (57,7%) și ofițerii de drept (56,9%). Cu toate că există multiple cazuri de implicare în corupție a unor funcționari publici, autoritățile au intentat dosare doar împotriva funcționarilor care nu ocupau posturi importante. Corupția de la frontierele Transnistriei favorizează lipsa unui control adecvat al monitorizării traficantilor care traversează acest teritoriu.

În toate fazele traficului de persoane funcționari comit acte de corupere, începând de la perfectarea actelor, eliberarea autorizațiilor notariale, licențierea activităților, până la eliberarea actelor ce permit trecerea frontierelor; nu în ultimul rând, în acte de corupere sunt implicați funcționarii sau colaboratorii organelor de drept din țările de destinație a traficantilor. Controlul slab al frontierelor, în mod special al hotarelor de est spre Ucraina din zona Transnistriei, constituie de asemenea una dintre cauzele care determină amploarea traficului de ființe umane. Deși, începând cu martie 2001, trupele de grăniceri dispun de un sistem computerizat de înregistrare a persoanelor și a automobilelor care intră și ies din țară, numit sistemul „Pasager”, acest sistem nu se aplică la punctele de ieșire din țară prin zona Transnistriei. Astfel, foarte multe victime ale traficului, în special cele care au ca destinație Rusia și Ucraina, au fost scoase din țară anume prin această zonă. De cele mai dese ori, prin aceste puncte sunt scoși și copiii implicați în cerșit în metropolele Rusiei, Ucrainei, dar și în Polonia.

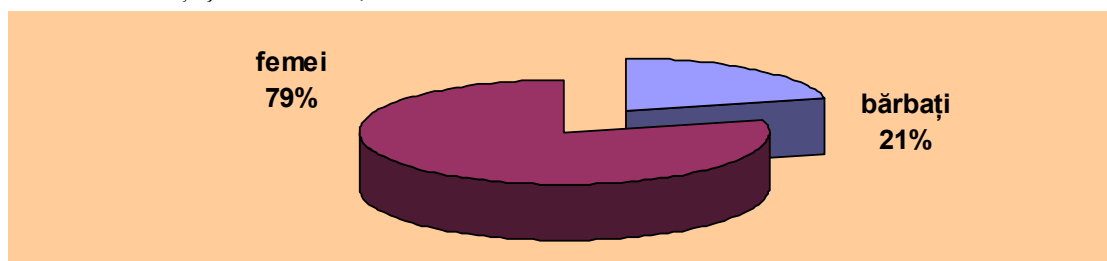
Republica Moldova este o țară de origine și pentru victimele traficului de organe. În perioada anilor 1999-2000 cazuri de trafic de organe au fost mediatizate în repetate rânduri. Autoritățile Moldovei au confirmat depistarea mai multor cazuri de racolare a moldovenilor pentru o rețea de traficanți de organe umane ce funcționa în Turcia. Donatorii de rinichi primeau în schimb 3000 USD. Pentru aceste cazuri persoanele vinovate nu au fost trase la răspundere penală, din motivul că până în anul 2001 legislația penală a Moldovei nu prevedea incriminarea unor asemenea fapte.

Cazuri de trafic în scopul prelevării organelor au fost relatate și după această perioadă, Ministerul Afacerilor Interne raportând cel puțin încă 8 cazuri de acest fel.

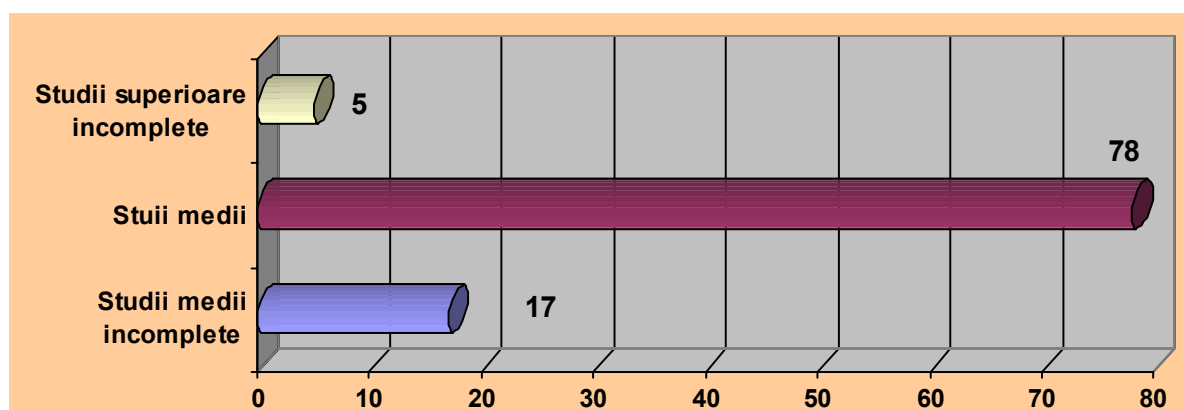
De asemenea, Moldova reprezintă o țară de tranzit pentru victimele traficate din Ucraina. Victimele sunt traficate în special în Rusia și în țările Orientului Mijlociu, cum ar fi Turcia, Israelul și Emiratele Arabe Unite [8]. În iunie 2006 a fost lansat Raportul cu privire la traficul de persoane pentru anul 2006 [9]. Republica Moldova își menține imaginea de sursă majoră a traficului de femei și fete în scopul exploatarei sexuale. Într-o măsură mai mică, Moldova reprezintă o țară de tranzit pentru victimele traficate din alte țări membre ale CSI, cu destinația în țările europene.

Înainte de a fi supuse traficului, majoritatea victimelor minore au fost abuzate sexual sau fizic de către părinții sau vecinii lor. Incestul și abuzul sexual au fost accentuate în Raportul ABA/CEELI drept factori relevanți care motivează dorințele victimelor de a evada din casele și comunitățile lor [10]. Totodată, în Republica Moldova violența în familie continuă să fie tratată drept o preocupare personală a fiecăruia. Pe lângă violența fizică, este important a recunoaște impactul pe care greutățile economice și violența psihologică îl exercită asupra femeilor din Moldova, în special în contextul dorinței lor de a găsi o viață mai bună peste hotare. Raportul realizat de Departamentul de Stat al SUA referitor la respectarea drepturilor omului în Republica Moldova din 2005 menționează existența unor forme de trafic în care sunt implicați copii și tineri instituționalizați, care nu aveau resurse financiare pentru a se întreține la părăsirea centrului de plasament la vârsta de 16-17 ani. Conform datelor prezentate de reprezentanții Centrul pentru Prevenirea Traficului de Femei, care au participat în procesele penale în care au fost reprezentate victime ale traficului de ființe umane, s-au constatat următoarele caracteristici ale profilului victimelor traficului:

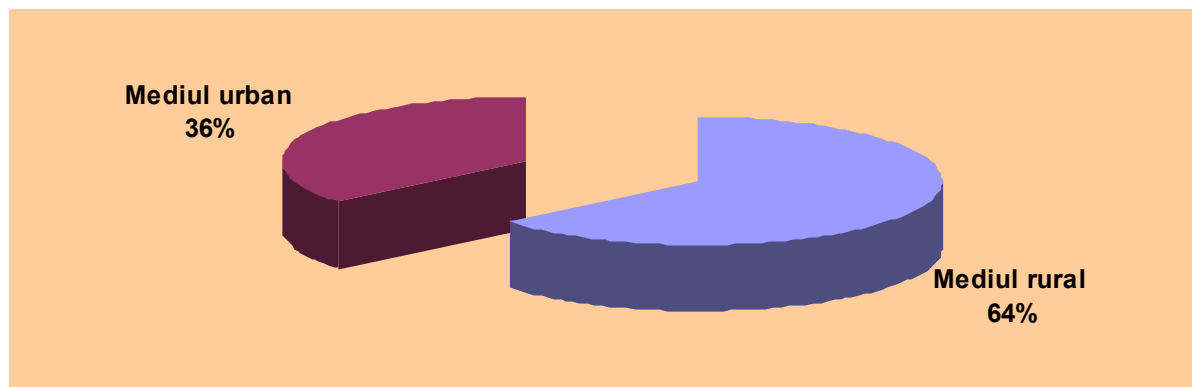
- 21% sunt bărbați și 79% femei;

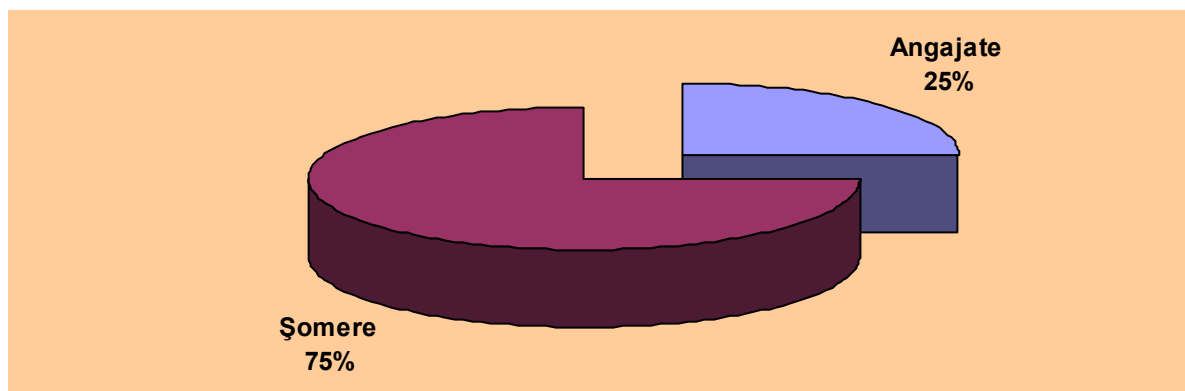
- vârsta medie a victimelor femei este de 20 de ani, iar a victimelor bărbați – de 25 de ani;
- în 38% din cazuri între victimă și traficant existau legături de prietenie sau de rudenie până la momentul săvârșirii infracțiunii;
- 17% din victime la momentul racolării aveau studii medii incomplete, 78% – studii medii, 5% – studii superioare incomplete;

- 64% provin din mediu rural și 36% din mediu urban (6% provin din Transnistria);

- una dintre caracteristicile luate în considerare a fost dacă victima dispunea sau nu de loc de muncă înainte de trafic. Rezultatele analizei atestă că majoritatea victimelor erau șomere. Aceasta justifică și motivul pentru care persoana devenise receptivă la oricare oferte de muncă, inclusiv în străinătate, devenind extrem de vulnerabilă în fața traficantilor.

Modalitățile de prevenire a traficului de ființe umane

ONG-urile și organizațiile internaționale desfășoară cea mai mare parte a campaniilor de prevenire și educație anti-trafic, cu o participare sporadică din partea Guvernului. Eforturile ONG-urilor de prevenire au inclus campanii de comunicare pentru potențialele victime ale traficului prin intermediul mass-media și în zonele rurale, programe de educație în școli. În august 2005, Guvernul a aprobat Planul Național de Acțiuni care a avut la bază cele mai bune practici regionale elaborate cu implicarea activă a unui ONG local.

Acțiuni importante de sensibilizare a tinerilor și de informare despre migrația ilegală, despre riscurile traficului de ființe umane sunt desfășurate timp de cinci ani de către rețeaua de voluntari a Cetrului pentru Prevenirea Traficului de Femei. Astfel, au fost desfășurate peste 3.000 de seminare cu participarea a mai mult de 50.000 de copii și tineri.

Cadrul legislativ al traficului de ființe umane

Primul act juridic adoptat de Republica Moldova ce reglementa politica statului în probleme de migrație a fost Legea cu privire la migrațiune, nr.418-XII din 19 decembrie 1990 [11]. În lege pentru prima dată s-a determinat statutul migrantului, formele migrației, drepturile și obligațiile migranților, stabilirea cotei de imigrare și a fost declarat dreptul persoanelor la libera circulație și protecția emigranților – cetățeni ai Republicii Moldova care pleacă temporar sau cu viză de reședință în străinătate. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat la 18 aprilie 2002 [12] și intrat în vigoare la 12 iunie 2003, prevede pedeapsa pentru infracțiunea de trafic de ființe umane (art.165) și infracțiunea de trafic de copii (art.206), reproducând aceeași schemă legală expusă în Protocolul de la Palermo. Atât Codul penal, cât și Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, absolvă victimele traficului de ființe umane de răspundere pentru acțiunile comise în legătură cu faptul că au fost traficate, fapt prevăzut și în Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, în Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (2003) și în Planul de acțiuni al OSCE.

În concluzie putem menționa că fenomenul traficului de ființe umane are un impact negativ asupra societății, în prezent luând o tot mai mare amploare. Este regretabil faptul că multe victime sunt cetățeni ai Republicii Moldova, aceștia fiind impuși să devină traficanți de situația grea din țară. Desigur, nu putem nega faptul că s-au luat multe măsuri de combatere și de prevenire a traficului – atât din partea organelor de stat, cât și din partea societății. Este o luptă grea, deoarece prea mare este profitul pe care îl aduce traficul „de carne vie”, de aceea este necesar a fi luate toate măsurile de rigoare pentru a minimaliza și, în cele din urmă, a lichida acest fenomen negativ. Datele statistice prezentate de către reprezentanții Centrului pentru Prevenirea Traficului de Femei denotă cât de alarmantă este situația din țară, mai mult – că este o problemă care persistă atât în Republica Moldova, cât și în alte state.

Referințe:

1. Kempadoo, Kamala și Doezema, Jo (ed.). *Global Sex Workers. Rights, Resistance, and Redefinition*. - New York, London: Routledge, 1998. - În: Popescu L. *Politica sexelor*. - București: Maiko, 2004, p.239-244.
2. Asociația Magistraților Iași, Asociația Alternative Sociale Iași. *Traficul de ființe umane*. Infractor. Victimă. Infracțiune, 2005, p.12-1.
3. Notă informativă a Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, nr.01-11/66 din 04.04.2006, cu privire la totalurile Recensământului populației din 2004, p.1.
4. UNICEF, *Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației*. Raport de studiu. - Chișinău 2006, p.19.
5. International Women Rights Protection Center La Strada – Ukraine, *The Problems of Children of Labor Migrants: An Analysis of the Situation*. - Kyiv, 2006, p.30-34.
6. Departamentul de Stat al SUA. *Raportul cu privire la traficul de persoane. Anul 2005*
<http://romanian.moldova.usembassy.gov/>, accesat în ianuarie 2005.
7. Ibidem.
8. Ibidem.
9. Departamentul de Stat al SUA, *Raportul cu privire la traficul de persoane. Anul 2006*
<http://romanian.moldova.usembassy.gov/>, accesat în ianuarie 2006.
10. Asociația Avocaților Americani/Inițiativa Juridică pentru Europa Centrală și Eurasia. *Raport cu privire la instrumentul de evaluare CEDAW pentru Moldova*. - Chișinău, 2006, p.59.
11. *Legea cu privire la migrațiune*, nr.418-XII din 19 decembrie 1990.
12. *Codul penal al Republicii Moldova*, nr.985-XV, adoptat la 18 aprilie 2002.

Prezentat la 27.03.2007